

TÌM HIỂU QUẢN LÝ CHẤT LƯỢNG NGHIÊN CỨU KHOA HỌC Ở CÁC TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

• **ThS. HOÀNG THỊ NHỊ HÀ**
 Trường Đại học sư phạm TP.HCM

1. Đặt vấn đề

Chất lượng nghiên cứu khoa học (NCKH) ở các trường đại học là vấn đề đang được các nhà quản lý, các nhà khoa học quan tâm. NCKH là một trong 3 chức năng quan trọng (đào tạo, NCKH và dịch vụ) của các trường đại học nói chung và các trường đại học sư phạm (ĐHSP) nói riêng. Nghiên cứu không những không phải là một chức năng thứ yếu của giáo dục đại học mà còn là điều kiện không thể thiếu được làm cho nhà trường phù hợp với xã hội và đảm bảo chất lượng. “Chất lượng giáo dục đại học phụ thuộc vào chất lượng đội ngũ cán bộ, chương trình và giáo viên đồng thời phụ thuộc kết cấu hạ tầng và môi trường của đại học” [6- tr.17].

Về “Hoạt động NCKH trong các trường đại học: Cho đến nay chúng ta vẫn chưa có tiêu chí để đánh giá chất lượng, hiệu quả của hoạt động KH&CN, NCKH, thậm chí của việc sử dụng ngân sách Nhà nước. Trong hoạt động NCKH, nếu chỉ tính theo số bài báo được đăng và số đề tài NCKH mà không xét kỹ hơn về mặt chất lượng và hiệu quả thì e rằng khoa học không ra khoa học, mà công nghệ không ra công nghệ, và những tồn tại trong NCKH ở các trường ĐH vẫn không thể giải quyết được” [5 – tr.27] ; “Nhiều sản phẩm nghiên cứu tạo ra trùng nhau, chất lượng thấp nên hiệu quả ứng dụng kém, giá như Bộ có sự chỉ đạo tập trung kinh phí để cho các trường cùng làm một nội dung thì giá trị sản phẩm (cả về chất lượng và khả năng ứng dụng sẽ cao hơn)” [2 – tr.2]. Những mặt hạn chế trong NCKH của các trường ĐHSPT? Phải chăng việc quản lý công tác này của các trường chưa tốt? Kết quả nghiên cứu cần phải quan tâm? Các yếu tố nào ảnh hưởng đến chất lượng? Biện pháp quản lý nào mang tính khả thi? Đó là những vấn đề mà các nhà quản lý NCKH đang quan tâm tìm câu giải đáp.

Tìm hiểu chất lượng NCKH của các trường ĐHSPT nhằm hiểu rõ thực trạng NCKH và công tác quản lý NCKH, từ đó đề ra giải pháp phù hợp nâng cao chất lượng NCKH ở các trường ĐHSPT để góp phần nâng cao chất lượng NCKH cũng như chất lượng đào tạo giáo viên là một việc làm

cần thiết. Chính vì vậy, cần xem xét, xác định đúng đắn mức độ công tác quản lý NCKH ở các trường ĐHSPT. Trong bài viết này, chúng tôi mong muốn trình bày một số nội dung tìm hiểu công tác quản lý NCKH của các trường ĐHSPT thông qua kết quả khảo sát.

2. Quan niệm về quản lý chất lượng NCKH

Tiến hành hoạt động NCKH để phát hiện quy luật của tự nhiên, xã hội và tư duy, các quy trình công nghệ mới và triển khai thiết kế các quy trình đó, giúp bảo đảm trình độ cao cho công tác đào tạo, tạo điều kiện cho sự phát triển năng lực KH&CN của nhà trường, của hệ thống KH&CN quốc gia [3].

Đối với hoạt động NCKH, chất lượng có thể thể hiện qua giá trị và hiệu quả khoa học, tính đặc thù độc đáo và sáng tạo của kết quả nghiên cứu phù hợp với mục tiêu nghiên cứu đã dự kiến hoặc mong muốn [4- tr.136].

Đưa hoạt động NCKH đi vào nề nếp, thực hiện đúng kế hoạch, mục tiêu định hướng nghiên cứu để ra và giám sát đánh giá đúng kết quả nghiên cứu và đưa kết quả nghiên cứu vào phục vụ cho giảng dạy và xã hội chính là trách nhiệm của người làm công tác quản lý khoa học.

Trong khâu đánh giá chất lượng hoạt động NCKH theo quan điểm quản lý chất lượng tổng thể cần được đánh giá ở những mặt sau:

– Chất lượng đầu vào: Từ khâu hình thành ý tưởng khoa học cho đến quá trình xây dựng, thẩm định và phê duyệt đề cương nghiên cứu; các điều kiện đảm bảo chất lượng nghiên cứu: kinh phí, cơ sở vật chất, thiết bị, năng lực và trình độ chuyên môn, uy tín của đội ngũ chuyên gia, cán bộ nghiên cứu tham gia đề tài...

– Chất lượng quá trình triển khai nghiên cứu: bao gồm từ khâu lên kế hoạch và tổ chức triển khai nghiệp vụ, nội dung nghiên cứu theo các giai đoạn, quản lý, hỗ trợ đánh giá, giám sát quá trình nghiên cứu.

– Chất lượng đầu ra: thể hiện ở kết quả, sản phẩm nghiên cứu cụ thể theo mục tiêu nghiên cứu đã dự kiến (tri thức mới, cách tiếp cận mới, phương pháp công nghệ mới...).

– Chất lượng ứng dụng (hay hiệu quả ngoài) là khả năng hay tiềm năng ứng dụng kết quả nghiên cứu trong thực tiễn khoa học và công nghệ; sản xuất, kinh doanh và đời sống xã hội. [4- tr.138].

Để xem xét các mặt trong NCKH đạt mục tiêu, kế hoạch đề ra hay không tức là thực hiện quản lí con người, quản lí quá trình nghiên cứu hay quản lí cơ sở vật chất phục vụ cho NCKH ta cần phải hiểu là quản lí nội dung của các hoạt động tương ứng với từng nhiệm vụ quản lí NCKH ở các đối tượng quản lí đó.

Để xây dựng công tác quản lí quá trình NCKH đó, ta cần làm rõ các vấn đề sau đây:

– Đối tượng quản lí (quản lí ai, những hoạt động nào? ...)

– Mục tiêu và yêu cầu của quản lí (các kết quả và yêu cầu cần đạt?)

– Nội dung quản lí (quản lí những yếu tố nào của đối tượng?)

– Hệ thống tổ chức quản lí (quản lí dựa trên những đơn vị tổ chức và chức danh nào?).

Quản lí NCKH là hệ thống những tác động có mục đích, có kế hoạch, hợp quy luật của chủ thể quản lí (các cấp quản lí của hệ thống GD) nhằm làm hoạt động NCKH đạt tới mục tiêu nghiên cứu của đất nước đối với ngành GD, đối với xã hội, sản xuất đạt ra trong từng thời kì phát triển. Điều đó cần được chú ý trong việc quản lí nhà trường, đặc biệt là trong việc quản lí quá trình đào tạo nói chung và quản lí NCKH nói riêng.

Trên cơ sở nhận định về quản lí và đặc điểm quản lí NCKH chúng tôi xem xét tác động của quản lí đối với NCKH để tìm ra biện pháp nâng cao chất lượng NCKH.

3. Đối tượng, kết quả nghiên cứu

Chúng tôi xây dựng phiếu khảo sát công tác quản lí NCKH ở các trường ĐHSP. Phiếu khảo sát có câu hỏi đánh giá về thực trạng quản lí NCKH của các trường ĐHSP trong 5 năm gần đây nhằm tìm câu hỏi đánh giá mang tính khách quan đối với công tác quản lí NCKH trong các trường từ tổ bộ môn, khoa, trường. Đồng thời tìm hiểu về chất lượng NCKH, về loại hình và lĩnh vực nghiên cứu. Xác định hướng nghiên cứu của các trường có mang tính hệ thống và đặc thù nghiên cứu đối với các trường ĐHSP là gì? Về nội dung nghiên cứu đã góp phần giải quyết những nội dung nhiệm vụ trong đào tạo, NCKH và thực tiễn xã hội của các trường đang ở mức độ nào? Xác định được chất lượng NCKH phụ thuộc vào yếu tố cơ bản nào? Để từ đó đề xuất trong NCKH của các trường ĐHSP lĩnh vực ưu

tiên là gì? Đồng thời giải pháp để nâng cao chất lượng NCKH của các trường ĐHSP tập trung và vấn đề nào?

Chúng tôi tiến hành khảo sát 54 cán bộ quản lí và các nhà nghiên cứu của 8 trường ĐHSP (ĐHSP Hà Nội, ĐHSP TP HCM, ĐHSP Hà Nội 2, ĐHSP Tây Bắc, Thái Nguyên). Trong đó có 44 nam (81,4%), 10 nữ (18,6%). Có 11,1% tiến sĩ, 40,7% giáo sư, phó giáo sư, 33,3% giảng viên chính, 14,8% thạc sĩ. Độ tuổi dưới 40 chiếm 11,1%, từ 40-49 chiếm 42,3%, từ 50-59 chiếm 34,6%, từ 60 trở lên chiếm 11,5%. Theo số liệu thống kê cán bộ quản lí chúng tôi có kết quả tại Bảng 1, như sau:

Bảng 1. Chức vụ của cán bộ quản lí

Chức vụ	Tổng số	Tỷ lệ
Phó Hiệu trưởng	6	13.6
Trưởng khoa	20	45.5
Phó Trưởng khoa	4	9.1
Tổ trưởng Bộ môn	2	4.5
Viện trưởng	2	4.5
Trưởng phòng	6	13.6
Phó Trưởng phòng	4	9.1
Tổng cộng	44	100.0

Qua phân tích xử lí số liệu điều tra bằng phần mềm SPSS for Windows, chúng tôi thu được kết quả bước đầu như sau :

3.1 Thực trạng công tác quản lí NCKH ở các trường ĐHSP

Chúng tôi hỏi ý kiến đánh giá công tác quản lí NCKH của các trường ĐHSP tổ bộ môn, khoa, trường được đánh giá theo 4 mức rất tốt, tốt, tương đối tốt, chưa tốt. Kết quả thu được 50-52/54 phiếu trả lời. Công tác quản lí NCKH của các cấp: bộ môn, khoa, trường các ý kiến tập trung ở mức tương đối tốt đạt từ 50%-56%. Công tác quản lí đề tài NCKH ở trường: Mức độ rất tốt có kết quả cao gấp đôi so với mức được đánh giá ở khoa và tổ, song cũng chỉ đạt 7,7% (xem bảng số 2). Đánh giá trên cho thấy quản lí đề tài tại tổ bộ môn chưa tốt (16%).

3.2 Chất lượng NCKH ở các trường ĐHSP

Chúng tôi đưa ra 5 mức độ đánh giá tốt, khá, trung bình, yếu và không rõ để tìm hiểu về chất lượng đề tài NCKH theo các loại hình cơ bản, ứng dụng, triển khai và lĩnh vực nghiên cứu về KHXH, KHTN, KHGD, Môi trường, Nông lâm ngư, kết quả thu được như bảng 3.

Bảng 2. Thực trạng quản lí đề tài NCKH ở các trường ĐHSP

Nội dung đánh giá	Rất tốt		Tốt		Tương đối tốt		Chưa tốt	
	T.Số	%	T.Số	%	T.Số	%	T.Số	%
(1) Cấp tổ bộ môn	2	4,0	12	24,4	28	56,0	8	16,0
(2) Cấp khoa	2	4,0	14	28,0	28	56,0	6	12
(3) Cấp trường	4	7,7	18	34,6	26	50,0	4	7,7

Bảng 3. Đánh giá chất lượng đề tài NCKH ở các trường ĐHSP

Nội dung	TS	%	Tốt		Khá		Trung bình		Yếu		Không rõ	
			TS	%	TS	%	TS	%	TS	%	TS	%
<i>Loại hình</i>												
(1) Cơ bản	48	100	6	12,5	24	50,0	12	25,0	4	8,3	2	4,2
(2) ứng dụng	54	100	2	3,8	22	43,3	26	50,0	3	3,7	1	3,7
(3) Triển khai	54	100	2	3,8	16	30,8	22	42,3	12	23,1	2	3,8
<i>Lĩnh vực</i>												
(4) KHXH	54	100	2	3,7	20	37,0	18	33,39	2	3,7	12	22,3
(5) KHTN	44	100	6	12,5	30	62,5	8	16,7	2	4,2	2	4,2
(6) KHGD	54	100	4	7,4	26	52,0	16	32,0	4	8,0	4	9,1
(7) Môi trường	54	100	4	7,4	6	11,1	30	55,6	10	16,8	4	9,1
(8) Nông lâm ngư	34	100	2	5,9	6	17,6	14	41,2	2	5,9	10	29,4

Qua bảng kết quả về loại hình nghiên cứu, các trường tập trung nghiên cứu cơ bản được đánh giá mức khá (50%), loại hình ứng dụng, triển khai chỉ ở mức trung bình 42,3%-50%, 23,1% số ý kiến cho rằng nghiên cứu triển khai ở mức yếu.

Trong lĩnh vực nghiên cứu các trường ĐHSP đã tập trung phần lớn vào KHTN 62,5%, KHGD 52,% và KHXH 37,0%. Cả ba lĩnh vực này đều được đánh giá ở mức khá. Lĩnh vực Môi trường và Nông lâm ngư chỉ được đánh giá ở mức trung bình và có 16,8% số ý kiến cho rằng nghiên cứu về môi trường còn ở mức yếu.

3.3 Yếu tố ảnh hưởng chất lượng NCKH ở các trường ĐHSP

Các ý kiến trả lời của cán bộ quản lí và nghiên cứu đã cho rằng có 5 yếu tố chính ảnh hưởng đến chất lượng NCKH: Điều kiện phục vụ NCKH; Quản lí NCKH; Nguồn nhân lực; Kinh phí và nhận thức. Yếu tố ảnh hưởng trước tiên là điều kiện vật chất phục vụ cho NCKH bao gồm: cơ sở,

trang thiết bị; quỹ thời gian NC; việc giao lưu NC trong ngoài nước và nguồn thông tin. Có 40/54 (74%) ý kiến cho rằng yếu tố này tác động nhiều nhất đến NC. Yếu tố tác động ít nhất là mặt nhận thức của lãnh đạo cũng như người làm công tác nghiên cứu, kết quả có 12 ý kiến (22,2%). Các ý kiến cho rằng, các yếu tố quản lí NCKH; nguồn nhân lực, kinh phí

ảnh hưởng đến chất lượng NC chiếm số ý kiến khoảng 30%-48,1% (xem bảng 4).

3.4 Biện pháp để nâng cao chất lượng NCKH ở các trường ĐHSP

Từ việc xác định những yếu tố ảnh hưởng tới chất lượng NCKH nêu trên chúng tôi nhận được những ý kiến định tính rất tâm huyết của các cán bộ quản lí khi được hỏi về biện pháp để nâng cao chất lượng NCKH ở trường ĐHSP. Với những ý kiến này chúng tôi phân loại theo năm nhóm biện pháp chính nhằm nâng cao chất lượng NCKH như sau (xem bảng 5).

Xác định biện pháp quan trọng hàng đầu các trường phải tăng cường đầu tư cơ sở vật chất, kinh phí cho công tác nghiên cứu (70,3%). Thứ hai, cần quan tâm đến công tác quản lí NCKH (51%). Thứ ba: Xác định hướng nghiên cứu (47,7%). Tiếp đó đến các mặt phương thức tổ chức nghiên cứu 25,9% và đầu tư đội ngũ cán bộ nghiên cứu (22,2%).

Bảng 4. Yếu tố ảnh hưởng đến chất lượng NCKH

	Yếu tố ảnh hưởng đến chất lượng NCKH	TS	%	Thứ bậc
1	Điều kiện làm việc của các cán bộ khoa học:	40	74,0	1
2	Quản lí của cơ quan quản lí nghiên cứu khoa học:	26	48,1	2
3	Nguồn nhân lực phục vụ NCKH	24	44,4	3
4	Kinh phí hỗ trợ cho NCKH	20	30,0	4
5	Nhận thức về NCKH	12	22,2	5

Bảng 5. Biện pháp nâng cao chất lượng NCKH

	Biện pháp nâng cao chất lượng NCKH	TS	Tỷ lệ	Thứ bậc
1	Cơ sở vật chất, kinh phí	38	70,3	1
2	Quản lí NCKH	28	51,0%	2
3	Xác định đề tài :	22	47,7	3
4	Phương thức tổ chức NCKH	14	25,9	4
5	Cán bộ nghiên cứu	12	22,2	5

4. Kết luận

Những ý kiến của các nhà quản lí và cán bộ nghiên cứu của các trường ĐHSP trên đây phần nào cho ta thấy một phần hiện trạng công tác quản lí NCKH ở các trường ĐHSP. Công tác quản lí NCKH chỉ đạt ở mức độ trung bình. Ở cấp bộ môn là cơ sở quản lí về mặt chuyên môn, song kết quả đánh giá chỉ ở mức tương đối tốt (56%), có 16% ý kiến cho rằng chưa tốt. Quản lí NCKH ở tổ bộ môn nếu tổ không thực hiện tốt thì kết quả sẽ bị hạn chế.

Thực trạng các trường ĐHSP thực hiện loại hình NC triển khai (42,3%), ứng dụng (50%) được đánh giá ở mức trung bình, đặc biệt, các trường cần quan tâm đến loại hình triển khai vì có 23,1% đánh giá ở mức yếu. Các lĩnh vực NCKH được đánh giá chưa đồng đều. Ví dụ, ở mức khá: KHTN (62,5 %), KHGD (52,0%), KHXX chỉ 37,0%. Đặc biệt, 55,6 % ý kiến đánh giá về lĩnh vực môi trường chỉ đạt mức trung bình và có 16,8% đánh giá mức yếu. Chính vì vậy, các trường cần quan tâm đến lĩnh vực nghiên cứu và loại hình nghiên cứu để chất lượng nghiên cứu được đảm bảo. Ngoài ra, các ý kiến cũng chỉ ra 5 yếu tố chính ảnh hưởng đến chất lượng NCKH mà các trường cần quan tâm, nhất là mặt kinh phí và công tác quản lí. Trên cơ sở đó, các ý kiến

cũng chỉ ra những biện pháp nhằm thúc đẩy NCKH được nâng lên, nhất là mặt cơ sở vật chất và kinh phí.

Trên đây là những khảo sát bước đầu về thực trạng công tác quản lí NCKH và tìm hiểu một số biện pháp quản lí NCKH, có thể số liệu chưa thực sự đầy đủ, song đây cũng là những gợi ý để triển khai rộng trong việc quản lí nâng cao chất lượng NCKH ở các trường ĐHSP nói riêng và

đại học nói chung. Chúng tôi mong nhận được nhiều ý kiến đóng góp cho vấn đề nghiên cứu được hoàn chỉnh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Bộ Giáo dục và Đào tạo (10/2005), *Kỷ yếu Hội nghị tổng kết NCKH các trường ĐH, CĐ khối Sư phạm giai đoạn 2001-2005*.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (10/2005), *Báo cáo kết quả hội thảo khối các trường NC KHGD số 1459/ĐHSP-KH Trường Đại học Sư phạm Hà Nội*.
- [3] Vũ Cao Đàm (2002), *Đánh giá hiệu quả hoạt động nghiên cứu khoa học trong các trường đại học giai đoạn 1996 - 2000*, Viện Nghiên cứu Phát triển Giáo dục, Bộ GD&ĐT.
- [4] Trần Khánh Đức (2004), *Quản lí và kiểm định chất lượng đào tạo nhân lực theo ISO và TQM*, NXB Giáo dục.
- [5] Phạm Phụ (10/2005), *Khoa học, công nghệ và hoạt động nghiên cứu trong trường đại học*, Tạp chí hoạt động khoa học công nghệ, Bộ KH-CN.
- [6] Lê Công Triêm, Nguyễn Đức Vũ, Trần Thị Tú Anh (2002), *Một số vấn đề hiện nay của phương pháp dạy học đại học*, NXB Giáo dục.

SUMMARY

The author analyzes the significance of studying the the quality of scientific research in teacher-training colleges and universities of education and presents conceptions of the quality of scientific research in teacher-training colleges and universities of education, her own research results. She also makes a deep analysis of the status quo of this work and advances some solutions to improve the quality of scientific research in teacher-training colleges and universities of education.